

O nacionalnim "izdajnicima" i "izdaji" pisalo se uglavnom u smislu kletve za nepristajanje uz većinsko mišljenje, i to u vremenima odsustva spremnosti da se postavljaju pitanja o opravdanosti postavljenih "nacionalnih interesa" i proveravaju izabrani politički putevi. U istoj ravni sa "neprijateljima", bilo da su to susedni narodi ili velike sile, "odgovornim" za neuspešnu realizaciju postavljenih političkih ciljeva, a kao sastavni deo uverenja da sloga rešava sva pitanja, izgrađena je priča o "izdajnicima" kao najlakše objašnjenje neuspeha nacionalističkih zahteva. Kako je savremena produkcija teza o "izdajnicima", "mondijalistima", "pacifistima" (što su pojmovi koji se u nacionalističkoj retorici danas koriste kao sinonimi) iz ratova 90-ih tolika da bi bila potrebna čitava knjiga samo da se sistematizuju, ovde će biti navedeni, samo kao ilustracija, stavovi već citiranih autora. Pojam "izdaja", koji označava nepristajanje na nacionalističku homogenizaciju, kao i pojam "sloga", u suprotnom značenju, u prošlosti su mnogo ređe korišćeni nego danas. Danas se uglavnom tvrdi da "drugi", tj. "neprijatelji", redovno nalaze podršku "raznoraznih srpskih izdajnika" (Glušćević, 1992), da su nosioci izdaje "dobrim dijelom naši intelektualci" (Radović, 1996), da "izdajnici" svoju "progresivnost dokazuju antisrpsvom", što je "nacionalni sindrom iz turskih vremena", tj. "sindrom roba", jer se u turskim vremenima na taj način štitila glava. U evropskim vremenima, međutim, "ne biti Srbin, to znači biti Evropejac". Tvrdi se da su srpski "anacionalisti" "čudesan ljudski soj", "imoralisti" među kojima je mnogo šovinista, da "mrze samo Srbe", da su to "Srbi koji smatraju da su emancipovani i napredni onoliko koliko su manje Srbi", da su to "skorojevići", "konformisti", "iluzionisti", "inferiorci", "nacionalni mazohisti", "duhovni i politički satrapi i saradnici antisrpske koalicije" (Čosić, 1992).

Već je arhimandrit Visokih Dečana Hadži Seravim Ristić, pišući o propasti carstva, konstruisao da su neprijatelji "najmili neke od vlastela srbskih, nedostojne potomke porekla Nemanjina", koji su rukovođeni sebičnim interesima postali "oruđe za ostvarenje ideja inoplemenih naroda" (Ristić, 1864), a autor s kraja veka zaključio je svoju knjigu porukom "izdajnicima": "Svakoju hulji na svešteni čivot, koji ga je mlijekom odranio, može se reći: 'Pi šerbeta iz češe svečeve! Al sjekiru čekaj među uši'" (Medaković, 1895). Posle Drugog svetskog rata, u srpskoj emigraciji, pojam "izdaja" dobio je novo značenje, u eksplikaciji da je u "osnovi našeg srljanja u propast izdaja odgovornih, kako u smislu nedoraslosti državničkim poslovima i dužnostima, tako i u smislu žrtvovanja srpskih interesa nesrpskim" (Drašković, 1947).

"Kvarenje nacije" – strani uticaji.

"Šta upravo znači taj čisti 'narodni karakter'? Da li ga pisac vidi u etničkim osobinama rase? Etnografi, etnopsiholozi i antropolozi reći će mu da danas u nauci teorija rasa slabo važi, da se danas smatra da su i najčistije rase melezi toliko puta ukršteni i meleženi. Narode treba primiti onakve kakvi su, kao plodove vekovnog ukrštanja i međusobnog uticaja; ceo njihov razvitak sastoji se baš u tome nakalemljavanju. Za naučenjaka ne postoji nikakvo overeno i naučno merilo po kome bi delio ono što je strogo nacionalno od onoga što je nenacionalno, ono što je nakalemljeno od onoga što je samoniklo" (Skerlić, 1902).

Iz shvatanja o organskoj suštini nacije proističe i uverenje o njenoj starosti, autentičnosti i nepromenljivosti. Kako su intelektualci ipak, suočavajući se sa savremenim stanjem i izgledom nacije, bili u prilici da uoče njenu nesaglasnost sa idealnom vizijom koju su sami konstruisali, i kako je lepota uvek bila na strani vizije, a ne na strani stvarnosti, tražili su se uzroci te nesaglasnosti i odsustva opisivane lepote. Prvi i najvažniji faktor "kvarenja" nacije pronađen je u "stranim uticajima", optuživanjem za sva zla koja su je snalazila. Strani uticaji bili su uvek primereni vremenu i tada aktuelnom "neprijatelju". Nekad su to bili uticaji vizantijski, nekad turski, nekad evropski, nekad komunistički, ali uvek su bili "tuđi", i najčešće nacionalno određeni. "Kvarenje" nikada nije bilo autentično, a posebno se nikada nije postavljalo pitanje da li je ideal autentičan i da li je on ikada postojao. Potpuno se zaboravljala činjenica, još u 19. veku poznata, da "ako se narodna snaga zatvori od spoljnog djelovanja i obraća se samoj sebi, neizbežno će ostati neplodna" (Solovjev, 1884). "Narod upoređuju sa drvećem, govore o čvrstini korijena, o dubini zemljišta. Zaboravljaju da i drveće da bi donosilo cvijet i plod, mora ne samo da se drži korijenom za zemlju, nego i da se uzdiže nad zemljom, mora biti otvoreno za spoljne uticaje, za rosu i kišu, za slobodni vjetar, za sunčane zrake. I što više prihvati te blagotvorne uticaje, što se više njima ispuni, biće i jače i plodotvornije. Na isti način, i razvoj naroda će biti uspješan samo u mjeri u kojoj prihvati vasseljske nadsacionalne ideje" (Solovjev, 1884).

Iz uverenja da strani uticaji "kvare" naciju, tj. da joj menjaju "urođen" karakter i "autentična" svojstva i time razbijaju njeno organsko (duhovno) jedinstvo, proisticao je duže od jednog veka ponavljani zahtev o nužnosti očuvanja autentičnosti, vraćanjem na izvorne "temelje", na nacionalne "brazde", pozivanjem na "korenje" i ispoljavanjem straha od "iskorenjivanja", odnosno pronalaženjem u prošlosti (pošto u realnosti nije pronalazeno) onoga što je "prirodno" nacionalno svojstvo. Problem je bio u tome što je većina procesa, institucija ili oblika ponašanja koji su podvođeni pod pojam negativnih "stranih uticaja" proisticala, u stvari, iz pojma modernosti, pa se autentičnost najčešće izjednačavala sa zaostalošću. Izgleda sporedno što su sve "autentične vrednosti" i njihovi negativni pandani nastali pod "stranim uticajima" (duhovno nasuprot materijalnog bogatstva, kolektivizam nasuprot individualizmu, konzervativizam nasuprot modernizmu, selo nasuprot gradu...) – uvek ostajali samo teorijski i knjiški ideali njihovih zagovornika, primenljivi samo na zamišljeni idealni "narod", a bez ikakve životne važnosti za njih same.

Čitava ova stereotipna priča o upravo izgubljenoj autentičnosti i pogubnim stranim uticajima ne bi bila zanimljiva da se njome danas ne objašnjava, ne samo prošlost već i neposredna politička sadašnjost. Tako se i zbivanja devedesetih